

Cilt: VIII

Mart 1932

Sayı: 1

DARÜLFÜNUN EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

FELSEFE, İCTİMAİYAT, TARİH,
COĞRAFIYA, EDEBİYAT

İKİ AYDA BİR NEŞROLUNUR

BU SAYIDA:

MAKALELER	Sahife
Mimar Davut: Ahmet Refik B.	1-16
Patolojik Ruhیات: M. Şekip B.	17-25
İstanbul Vilâyetinin tabiî coğrafyasına bir nazar: İbrahim Hakkı B.	26-34
Beynelmilel ekonominin coğrafî çehresi: A. Macit B.	35-66
Paris beynelmilel coğrafya kongresi: A. Macit B.	67-82
Yeni neşriyat: Dr. Orhan Sadeddin B.	83-74

— İSTANBUL —
MATBAACILIK VE NEŞRİYAT
TÜRK ANONİM ŞİRKETİ
— 1 9 3 2 —

Paris beynelmilel coğrafya kongresi.

1931 de inkiadı lâzım gelen coğrafya kongresi, 1928 senesinde Cambridge beynelmilel coğrafya kongresinin son umumî celsesinde ittihaz olunan karara tabaan Pariste toplanmış ve 16 eylûlden 24 eylûle kadar devam etmiştir. Büyük harbin nihayetinde tegekkiil eden «beynelmilel coğrafya ittihadı» himayesinde inikat eden ve Darülfünun namına hazır bulunduğum bu kongre harptenberi toplanan kongrelerin üçüncüsüdür. (1925 Kahire, 1928 Cambridge 1931 Paris). Kongrenin faaliyeti hakkında izahat ve tafsilâta girişmezden evvel harbi umumiden sonra toplanan coğrafya kongrelerinin [1] irae ettikleri hususiyetlerden bahsetmek isterim. Alelumum beynelmilel kongreler daima iki gayenin temini için toplanırlar: birincisi, muhtelif memleketler alimlerine biribirleri ile tanışmak fırsatını bahsetmek; ikincisi muteaddit alimlerin muhtelif memleketlere ait tetkiklerini münakaşa etmek ve bu travail'ların neşrini mümkün kılmak. Buyiik harbe kadar, beynelmilel coğrafya kongrelerinin maatteessuf daha ziyade, temini nisbeten kolay olan «parlak resepsionlar, mükellef ziyafetler» birinci gayeye ehemmiyet verip ikinci gayeyi ihmal ettikleri görüldü. Halbuki bu kabil toplantılardan asıl maksat ikinci gayenin (komisyonların daha muntazam bir surette içtimanın temini, gerek kongreden evvel ve gerekse kongreden sonra cog'rafi tetkik gezintileri tertibi) mümkün olduğu derecede tam bir surette teminidir. İşte bu tehlikenin onine geçmek yani cog'rafi kongrelerini sadece resmîkabuller, ziyafetlerle iktifa eden toplanışlar halinden çıkarmak ve asıl gayesine doğru sevk etmek içindir ki harpten sonraki kongrelerin faaliyet tarzlarını ve programlarını tertip etmeği «beynelmilel coğrafya ittihadı» eline almıştır. Bu ittihat, kongre hangi ghirde toplanacak ise o şehirdeki millî coğrafya komitesile birlikte kongrenin ana hatlarını çizer ve kongre mesaisine direktif verir. İttihadın himayesi altında toplanan kongrelerde gördüğümüz bir yenilik dahi, harpten evvel toplanan kongrelerin aksine olarak - harpten evvelki kongrelerde herhangi bir mevzu üzerinde komünikasyon yapmak serbestti - haklarında komünikasyon yapılacak olan mevzular kongrenin içtima tarihinden çok evvel kongre icra komitesi tarafından tertip ve ilan olunması ve mevzuların bilhassa kongre hangi memlekette toplanacak ise mümkün mertebe o memlekette alınmış bulunmasıdır. İttihadın nezareti Qltında harpten sonra toplanan ilk kongre Kahire

[1] İlk coğrafya kongresi Mercator'un yüzüncü senesi devriyesini tesit için 1871 senesinde Bruxelles'de badehu sırasıyla ve harbe kadar her beg sene fasıla ile 1875 te Pariste, 1881 de Venedik'te, 1885 te Berne'de, 1889 da Pariste, 1895 de Londrada, 1899 de Berlinde 1904 de Washington'da, 1908 de Genève'de ve nihayet 1913 te Romada toplanmıştır.

kongresi olmuştur. Ancak ittihadın teşekkül tarihi ile kongrenin inikadı tarihi birbirine pek yakın olduğundan birinci kongre ittihadın esaslı tedbirlerinden tamamen müstefit olamamıştı diyebiliriz. İttihadın asıl kongresi 1928 de Cambridge'de toplanan kongre olmuştur. Maamafih bu kongrede de coğrafi gezintilere lâıykile ehemmiyet verilmemiştir. Adeta bu ekskürisyonlar Cook acentalarının tertip ettiği seyahatlere benzemiştir. Birinci kongreye hükümetimiz davet olunmadığı halde ikinci kongreye davet olunmuş ve hükümet namına askerî coğrafya encümeni reisi Ferik Pertev Paşa iştirak eylemiştir. Harpten sonra toplanan beynelmilel coğrafya kongrelerine sureti iştirak şu şekilde olmaktadır: Beynelmilel coğrafya ittihadına [1] dahil olan devletlerin delegeleri kongrenin tabii azalarıdır. İttihat haricinde bulunan devletlere mensup coğrafyacılar ise ancak namlarına davet geldiği zaman kongreye «davetli» aza sıfatile iştirak edebilirler. Cambridge kongresine, ittihat harici olmasına rağmen hükümetimizin daveti, bizleri, aynı zamanda ittihada girmeye bir teşvik gibi de telâkki olunabilir. Ancak ittihada girmemiz hususunda Pertev Paşa'nın mükerrer teşebbüslerinin maatteessüf müsbet neticeler vermemesi zınnıdır ki bu defaki kongreye iştirakimiz ancak hususî davetnameler ile kabil olmuştur.

1931 Paris kongresi 16 eylülde Sorbonne darülfünununun büyük anfi-teatrında Fransa maarif nazırı M. Mario Roustan'ın zarif bir nutkile açılmıştır. İşbu küşat celsesinde 1928-1931 devresi için beynelmilel coğrafya ittihadı ve Paris kongre reisi ceneral Bourgeois, beynelmilel coğrafta ittihadının birinci reis sanisi ve Floransa askerî kartoğrafya enstitüsü direktörü ceneral Vacchelli, Lwów darülfünununda, ittihat reisi sanisi ve üç sene sonra Varşovada toplanacak coğrafya kongresinin reisi profesör Romer ve Mısır sefiri Fahri Paşa da birer nutuk söylemişlerdir. Mısır sefirinin söz alması harpten sonraki ilk kongrenin Kahirede toplanmış olmasının bir neticei tabiiyesidir. Kongreye iştirak için yazılan azalar 907 olup hazır bulunanların miktarı 650 yi geçmiştir. (Fransadan 372, müstemelekelerinden 28, İngiltere ve Britanya İmparatorluğundan 101, Amerika Birleşmiş Devletlerinden 67, İtalyadan 66, Lehistandan 38, Belçikadan 28, Çekoslovakya'dan 26, İsviçreden 24, İspanyadan 24, Romanyadan 16, Felemenkten 14, Yugoslavyadan 12 aza vardı. Diğer memleketler onar azadan daha az aza göndermişlerdi.) M. Roustan, nutkunda bilhassa, soğrafyaya Humboldt'ları, Ritter'leri, Ratzel'leri vermiş olan Almanyanın, kendisine vaki olan davete adeta icabet etmemiş olmasından (gayri resmî sadece beş aza vardı) müteessir bulunduğunu ve bu ademi icabetin herhalde muvakkat olduğunu ümit ettiğini beyan eylemiştir.

Annales de géographie'de (1925, 1928 senesi ciltleri) Kahire ve Cembridge kongrelerinden bahseden muhterem hocam profesör Emm. de Martonne bu

[1] Harpten sonra, harsî beynelmilel bir teşrik mesainin temini zınnında ilmi beynelmilel bir çok ittihatlar kurulurken birde beynelmilel coğrafya ittihadı kurulmuştur (Haziran 1922). Elyevm bu ittihada 25 devlet dahildir.

içtimaların en büyük faydaları evvelâ birbirlerini, ancak eserleri ve travil'alrı ile tanıyan coğrafyacıları birbiri ile hali temasa getirmek ve eserlerinde ileri sürdükleri fikirlerin münakaşasına meydan vermek ve saniyen böylece tesis olunan dostlukların kongre dağıldıktan sonra da devamına vesile olmak, salisen daha ziyade aktüalite olan meseleri münakaşaya koymak, dünyanın muhtelif mıntakalarını aynı zamanda nazarı mütalâaya almak şartile tetkikinde bir fayda umulan meseleler üzerine nazarı dikkati celbetmek; ve nihayette gerek muhtelif kommunikasyonlarla ve en mütehassıs coğrafyacıların sevk ve idare ettikleri gezintilerle kongreye iştirak edenlere misafir bulundukları memleketi iyice tanıtmak ve ekskürsionlar dolayısıle de arazi üzerinde pek müfit münakaşalara meydan vermektir diyordu.

Kendisinin de kâtibi umumî bulunduğu Paris kongresi her halde bu üç noktayı da aşağıda göreceğimiz veçhile tamamilen temin etmiş ve Fransız coğrafya mektebinin şöhretini bir kat daha yükseltmiştir diyebilirim. Bunu yazmak, kongrenin faaliyetini tetkik ve tahlil etmek demektir. Bu tetkiki birincisi resepsionlar, ziyaretler, ziyafetler, ikincisi kongre komisyonlarının faaliyeti ve üçüncüsü de coğrafi gezintileri ihtiva etmek üzere üç kısma ayırdım.

I. Kongreye iştirak edenler arasında teması temin.

Kongre azalarını birbirleri ile tanıştırmaya en ziyade yardım eden amiller şüphesiz kongrenin umumî celseleri ve azalar şerefine tertip olunan resmîkabuller ve ziyafetler ve şehir dahilinde ve banliyösünde yapılan muhtelif ziyaret ve gezintilerdir.

Kongreciler şerefine verilen resmîkabuller meyanında Paris belediyesinin ve Paris coğrafya cemiyetinin resmîkabullerini zikretmek icap eder. Coğrafya cemiyeti reisi Maréchal Franchet d'Espérey, kongre azalarını, cemiyetin eski reisi Prince Roland Bonaparte'ın cemiyete hibe ettiği muhteşem sarayda kabul etmiştir.

Paris müstemlekât sergisi komitesi de kongreciler şerefine bir gece resepsionu yapmıştır. Azalar badehu Cité d'Information sarayının muhteşem tiyatrosunda Kamboçlu dansör ve dansözlerin rakıslarında hazır bulunmuşlardır. Sergide azaları Maréchal Lyautey kabul etmiştir.

Mülhakata yapılan gezintiler meyanında Chantilly şatosunu ziyaret te zikre şayandır. Malumdur ki şato Fransa İstitut'sünün malıdır ve şato İstitut'ye Duc d'Aumale tarafından hibe edilmiştir. Şato kütüphanesi, nadide eşyası, bilhassa tabloları ve resimleri ile şüphesiz ki Fransanın bedîi ve tarihî en mümtaz incilerinden birini teşkil eder. Aralarında muntazam ve gölgeye bürünmüş yolların açılmış bulunduğu yeşil ormanların ve İngiliz usulü tarholunmuş parterlerin ve müteaddit havuzların çerçe-

velediği ve güneşli berrak bir günde ziyaret ettiğimiz şato eminim ki azalar üzerinde unutulmaz tesirler bırakmıştır.

Bedii olmaktan ziyade doğrudan doğruya coğrafi olan ziyaretler arasında da millî kütüphanenin haritalar kısmına yapılan ziyareti bilhassa kaydetmek isterim. Kongre münasebetile ihzar olunan haritalar sergisinde dünyanın en nadir «portulans» ları teşhir olunmuştu. Bu haritalar meyanında en çok alâka uyandıranlar, tanınmış ilk bahriye haritası ola ve pisana haritası denilen ve 1284 e doğru tertip edilmiş bulunan harita ile beşinci Charles'in, 1375 te Abraham Cresques tarafından tertip olunan ve Aksai Şark hakkında doğruluğu itibarile şayani hayret malûmatı ihtiva eden Katalan atlası ve bilhassa millî kütüphane konservatörü muhterem âlim M. De la Roncière tarafından son zamanlarda müretibinin Christophe Colomb olduğu isbat olunan mürettibi meçhul harita olmuştur.

Fransa Bahriye nezaretinin idrografik servisi de, yine kongre münasebetile, kütüphanesinde, Fransaya ve Fransa sahillerine, Mısıra, Şarka, Akdenize ve Okyanuslara ait pek eski haritaların teşhir olunduğu bir sergi hazırlamıştı. Askerî coğrafya encümeninin «Invalide» sarayında yine kongreciler şerefine hazırladığı sergi de de kısmı azamı XVII ve XVIII inci asırlara ait ve pek büyük mikyasta ve şayani hayret bir derecede sıhhatli ve bir araya toplanmış kabartma planlar gördük. Mevkii müstahkemleri gösteren ve kısmı azamı 1/600 mikyasında tertip edilmiş olan bu maquette'ler ait oldukları yeri en ufak teferrüatına kadar göstermektedirler. Mebani, hususî evler, köprüler mevakii müstahkeme aynen kopye edilmiştir. Dağlar ve vadiler son derece sıhhatlidir. Ağaçlar ve muhtelif mezruat bile maquette'lerde, olduğu gibi gösterilmiştir. Filvaki bu planların bugün bir askerî kıymeti yoktur, ancak coğrafi tetkikler ve urbanizm için pek kıymetli vesikalar demektir. Bu planlar yapılırken tabiat o derece iyi kopye edilmiştir ki bugün planların fotoğraflarını seyrederken, insan bu resimlerin doğrudan doğruya tabiatın çekilmiş olduğunu zanneder. Bu kabartma planların inşasına XIV üncü Louis zamanında başlanmış ve 1880 e kadar devam olunmuştur.

Müfit ziyaretler serisini kapamazdan evvel beynelmilel müstemlekât sergisine yapılan ziyaretlerden de bahsetmek isterim. Müstemlekât sergisinin muhtelif pavyonlarını (Şimalî Afrika, Belçika Congosu, Garbî Fransa Afrikası, Madagaskar, Hindi Felemenki ve saire) ziyaretimiz, şüphesiz, bilhasas beşerî ve iktisadî müstemlekât coğrafyası noktai nazardan çok müfit olmuştur. Paris matbuat cemiyetinin kongre nezdindeki mümessillerinin delâletile, dünyanın en büyük tayyare limanlarından biri olan Le Bourget tayyare karagâhını da gezdiğimizizi kaydetmek isterim.

Kongrenin hitam celsesi Océanographie enstitüsünün büyük anfiteatrında olmuştur. Bu celsede komisyonlarda ileri sürülen ve biraz aşağıda birer birer bahsedeceğim temenniler kabul edilmiş ve 1934 senesindeki coğrafya kongresinin Varşovada toplanması karargir olmuştur. Beynelmilel 1934 kongresinin La Haye'de, Washingthonda ve Varşovada toplanması

hakkında alâkadar devletler ayrı ayrı temenniler izhar etmişlerdi.. Ancak bu temenniyi ilk önce Lehistan izhar etmiş olduğundandır ki gelecek kongrenin merkezi olmak üzere Varşova kabul edilmiştir.

Kongrenin resmi kabuller ve ziyaretler serisinin en son tezahürü olmak üzere de kongre komitesi 24 eylül akşamı delegasyon reisleri şerefine Claridg otelinde 200 kişilik resmî bir ziyafet ve ziyafeti müteakiben de Comédie Française, Opéra ve Opéra Comique artislerinin müzaheretile bir müsamere vermiştir. Pek samimî bir hava içinde geçen ziyafete adliye nazırı M. Léon Bérard riyaset etmişti.

II. Kongre komisyonlarında faaliyet.

16 eylûlden 24 eylûle kadar hergün öğleden evvel ve sonra sabahlı akşamı toplanan komisyonların adedi altı idi. Komisyonların bir kısmı Paris darülfünunu coğrafya enstitüsü binasında ve diğer bir kısmı da yine Sorbonne enstitülerinden olan Henri - Poincaré ve Etudes hispaniques enstitülerinde toplanmıştır. Şubelerin her birinin faaliyet ve temennileri hakkında ayrı ayrı tafsilâta girişmezden evvel, komisyonlarda münakaşalara esas ve mevzu teşkil eden ve ilk yedisi hakkında, bundan altı sene evvel Kahirede ve üç sene evvelde Cambridge de toplanan kongereler akibinde beynelmilel coğrafya ittihadı kararile teşekkül etmiş olan komisyonlar tarafından raporlar ihzarı ve 8 den 35 numaraya kadar olanları için de, kongrenin küşadından 2 ay evvel kongre kâtibi umumiliğine 40 satırlık bir hülâsası bildirilmek şartile komunikasyonlar kabulü mukarrer bulunan 35 mevzuu aynen derç ve evvelce komisyonlar tarafından ilk yedi mevzu için hazırlanan raporlar ve bu raporların sureti ihzarı hususunda ileri sürülmüş olan mütalâaları kaydetmek mecburiyetini hissediyorum.

Aşağıdaki umumî meseleler, kongrenin ruznamesine, beynelmilel coğrafya ittihadının tensibile evvelden ithal ve ilân olunmuştur.

1 - Kır meskeni. 2 - Sabit seyeveler mevcudiyetini aramak ve eğer varsa tevalilerini tesbit etmek maksadile sahilî ve nefrî taraçaların tetkiki, 3 - Bilhassa tarihî devirlerde iklimî değişikliklerin tetkiki, 4 - Dağların hayvanî ve nebatî peuplement'ninin tetkiki, 5 - İptidaî insanın coğrafî muhitini tetkik maksadile plio-pleistocéne devrinin paléogeographique haritasının ihzarı, 6 - Roma imparatorluğunun milyonda bir mikyasında bir haritasının ihzarı, 7 - Eski haritaların fotoğraf ile alınmış kopyelerinin neşri.

Bu umuî mevzulardan başka aşağıdaki mevzuların dahi komisyonlarda münakaşası kabul olunacaktır.

Topoğrafya ve kartoğrafyayı alâkadar eden mevzular:

8 - Yüksek dağların topoğrafyası, 9 - Tayyare ile alınan fotoğraflar, 10 - Harita üzerinde arazinin iraeisi: a - İrae sistemi (tarama, münhani,

ipsometrik renkler), b - Hususî şekiller (eksibe, glasiye, sahralar), c - Mikyaslara göre muhtelif usuller: 11 - Medarî mıntakalarda süratle bir kartoğrafya meydana getirmek için tasavvur olunan metodlar, 12 - Beynelmilel her coğrafya kongresi münasebetile üç senede bir muhtelif devletlerin coğrafya servisleri tarafından, o üç sene içinde yapılan topoğrafik ve kartografik mesainin bir hülâsasının neşri zımında teklif; 13 - Hususî kartoğrafya mesaisinin kongreye iraesî.

Tabiî coğrafyaya ait mevzular:

14 - Mahallî iklimler nasıl temyiz ve tetkik olunabilir? Avrupada ve bilhassa Fransada bazı iklim çeşitlerinin tetkiki. 15 - Glasiye menşeli akar sular. Debileri, rejimleri ve bunların maruz kaldığı değişiklik. Bu akarsuların sulp ve münhal maddeler cihetinden olan yükleri. Glasiyeler itikâlinin kıymeti hakkında elde edilen neticelerin tahlili. 16 - Avrupada bilhassa Fransada üçüncü zamana ait tesviye satırları: Orta mikyasta (220,000 den 500,00 e kadar) haritalar üzerinde bu kabîlî satırlar ittisainin iraesî. Bunların menşei ve geçirdikleri tebeddülleri tetkik. Her sathın revîşî mümkün olduğu kadar seviye münhanileri ve hususî işaretlerle temsil olunacaktır. Satırlardaki karakteriztik depolar da haritada gösterilecektir. 17 - Nehirlerin biribirini müsadereleri (mümkün veya muhtemel): şartları, iktisadî neticeler, bu müsadereyi tehir veya büsbütün imkânsız bir hale komak için tasavvur olunan tedbirler. 18 - Avrupada ve bilhassa Fransada normal itikâl ile karstik itikâlin münasebetleri: Modle'de birinci veya ikinci şekli itikâlin tefevvükunu temin eden sebepler: sahraların tabiatı, tektonik, Okyanus seviyelerinin değişmesi, iklim değişiklikleri ve saire.. 19 - Kurak mevsimli medarî memleketlerde ve iyice mütebariz kurak mevsimi olmıyan sıcak memleketlerde itikâl modle'sinin hususî şartları. 20 - Kontinantal eksibeler, umumî ve mahallî tipler, tahtı türap ile olan münasebetleri, jeolojik yeni mazileri ve bugünkü iklim.

Biojeografyaya müteallik mevzular:

21 — Mezru nebatat ve ehlileştirilmiş hayvanlar hariç olmak üzere can taşıyan mevcudatın tevezzüünde insanın oynadığı rol ve yaptığı tesir. 22- Bazı mezru nebatatın menşei ve yer yüzüne dağılması.

Beşerî coğrafyayı alâkadar eden mevzular:

23 — Sanayilerin yerleşmesi (localisation). Sanayilerin tevezzüünde hâkim olan coğrafi kanunlar, nakil vasıtalarının bu bapta olan tesiri. Bilhassa ev tezgâhı halinde olan sanayilerin tetkiki, bugünkü tevezzüleri ve olduğu gibi devam hususundaki şansları. 24 - Beldî toplanmalar (agglomération). Teşekkülleri, tekâmülleri, yayılmaları, ittisaları. Bu bapta nakil vasıtalarının oyandığı rol, urbanizmin dinlemeğe mecbur olduğu coğrafi şartlar. 25 - Medarî mıntakalarda beşerî tecemmüleriin tevezzü tarzı: a- tabiî muhitin tesiri; b- bu tevezzüde elli seendenberi meşhut olan değişiklik ve yakın bir istikbalde alacağı şekil hakkında tahminler. c- etnik tiplerde ve yaşama tarzlarında, muvasele teminin azamî bir derecede ko-

laylaşmasından mütevellit değişiklikler. 26 - Medarî mintakalarda sür'atlı nakil çareleri ve bundan elde edilen neticeler, elyevm yapılmakta olan işler ve bundan beklenen neticeler. 27 - Az yağmurlu mintakalarda sun'î sulama, elde edilen neticeler, elyevm yapılmakta olan işler ve bundan beklenen neticé. 28 - Nüfus kesafetinin iraesî tarzları. Birbirinden farklı tipler irae eden mintakalar hakkında bu husus için muhtelif mikyasta yapılmış olan haritaların komsiyona iraesî. 29 - Seyrüsefer kabiliyeti ihdas ve enerji istihsalı için akar sularda yapılacak tadilâtta nazarı dikkate alınması lâzım gelen coğrafi ve bilhassa iktisadî şartlar (Avrupada ve bilhassa Fransada).

Tarihi coğrafyaya müteallik mevzular:

30 - XVI inci asırdanberi Avrupanın muhtelif memleketlerinde modern kartoğrafyanın menşeleri. 31 - Tabii, iktisadî veya beesrî coğrafyanın bazı hatlarında değişiklikler olduğunu antalacak kadar sıhhat irae eden eski kartoğrafya documents (vesikalar)larının tenkidî tetkiki. 32 - Yabancı diyarlar kâşiflerinin (XVII inci asırdanberi) seyahat jurnallarının tetkiki. 33 - Eski güzergâhların tenkidî tahlili.

Coğrafya tedrisatına ve coğrafya bibloğrafyasına müteallik mevzular:

34 — İlk ve orta mekteplerde coğrafi tatbikata ayrı saatler tahsisi meselesi, 35 - Kırk senedenberi Fransada neşrolunan Bibliographie géographique annuelle»in beynelmilel bir mahiyet almasına dair olan tasavvurlar.

Ancak ilk yedi mevzu için demin de arzettiğim gibi evvelce ayrılmış komisyonlar tarafından hazırlanması mukarrer olma raporlardan sadece beş rapor hazırlanabilmiştir: 1—Sahil taraçaları hakkında profesör Hernandes Pacheco'nun hazırladığı rapor. Raporun mütalâasından, bu mesele- nin, bununla uğraşanlar beyninde büyük noktai nazar farklarına meydan verdiğini anlıyoruz. 2 — İptidai insanı tetkik gayesile pliopleistocène devrine ait haritalar ihzarile mükellef beynelmilel paleogeograyphie komisyonunun (yani beynelmilel coğrafya ittihadına dahil devletlerin azalarından mürekkep komisyon) bu bapta topladığı ve kongreye tevdi olunan vesikaları tadat eden raporu, 3 — Roma imparatorluğunun milyonda bir haritasını yapacak beynelmilel komisyonun raporu, 4 — Eski haritaların fotoğrafla kopyalarını alacak olan komisyonun raporu, 5 — Kır meskenleri hakkında tetkikatta bulunacak olan ve 1925 de Kahirede toplanan kongrede teşekkülü kararlaştırılan beynelmilel komisyonun raporları. (Burada raporları dedim. Zira bu komisyon biri 1928 de ve biri 1930 da olmak üzere iki raporunu evvelden hazırlamış ve neşretmişti. Bu defa da Mösyö Demangeon bir-üçüncü rapor neşretti). Bu üçüncü raporda, 1930 denberi kırlar meskeni meselesi hakkında yapılan yeni travail'lar telhis edilmiştir. 6 senedenberi çalışan bu «Kır meskeni» beynelmill komisyonunun msaisine ve mesaiden mütevellit neticelere bakan M. Demangeon, komisyon mesaisinin iyi semereler vermediğini iddia edecek değilim, ancak bu kırlar meskenin tetkikinin bütün mesaiye rağmen bir kabataslak halinden çıkmadığını da saklamıyacağım diyor. Bundan sonra bu anketin daha

faydalı neticeler verebilmesi ve hüsnü suretle bitebilmesi için berveçhi atı hususatın mümkün mertebe teminini ve tatbikini tevsiye ediyor: a- nüfus tahrirlerinin daha mufassal tahlillerini elde etmek; b- kırlar nüfusunun hali hazır vaziyetinden mütevellit fizyonomisile iktifa olunmıyarak daha eski mazilere doğru girmeğe çalışmak; c- aırlar meskenine ait ve pek nakıs olan terminolojinin el birliğile biran evvel itmamı tecrübelerine teşebbüs.

Tabiatile daha işini bitirememiş demek olan bu «habitat rural» komisyonu gelecek kongre ruznamesinde ipka olunmuştur. Bu kırlar meskeni anketi misali de gösteriyor ki azaları dağınık bir komisyon pozitif neticelere varamamaktadır. Herhalde bu anketlerin bir elden sevk ve idare olunması mecburi gibi görünmektedir. Beşerî coğrafya komisyonunda münakaşa edilen ve bilhassa kırlar meskeni mevzuuna ait komunikasyonlardan da alınan neticelere bakılırsa diğer birçok meseleler gibi kırlar meskeni tetkikinin de eski memleketlerden daha ziyade yeni memleketlerde ve müstemlekelerde kendilerine pek müsait muhitler bulabileceği anlaşıyor. Artık yeryüzünde keşfedilmesi icabeden yerler kalmadığını, keşfiyat devrinin kapandığını kabul bile etsek her halde şimdiye kadar eski dünyada müfit neticeler veren metotlar dahilinde tabii ve beşerî coğrafya tetkiklerini bütün dünyaya teşmil etmek devrinin açılması zarurî olduğunu idrak etmekliğimiz lâzımdır. Şubelerin faaliyetlerine ufak bir methal gibi telâkki olunmasını rica edeceğim şu bir iki satırdan sonra artık doğrudan doğruya komisyonların mesaisine geçebiliriz:

Birinci komisyon — Topoğrafya ve kartoğrafya komisyonudur. Bu komisyon 6 celse aktet ve 46 komunikasyon münakaşa etmiştir. Hemen hemen dünyanın bütün büyük kartoğrafik servislerinin mümessiller bulunduğu bu komisyon bilhassa haritaların ihzarı için havaî fotoğraf (kuş bakışı fotoğraf) usulü ve bu usul ile avarizi zemini tesbit meseleleri ve medarî mintakaların oldukça sıhhatli ve fakat seri bir surette haritalarının ihzarı hususunda kullanılması icabeden usullerle meşgul olmuş ve aşağıdaki temenniyatı izhar etmiştir: 1 — havaî fotoğraf ile yer yüzünün fizionomisini tesbit etmek çarelerini tekâmül ettirmek için, beynelmilel coğrafya ittihadı teşekkülü içinde daimî bir komisyon seçilmesi ve gelecek kongrenin akti zamanı olan 1934 senesine kadar coğrafyacıların bu meseleyi hazırlamaları için fotoğrametri teknisiyenleri ile teşriki mesai etmeleri; 2 — resmî kartoğrafya enstitülerinin, her beynelmilel coğrafya kongresi münasebetile, bir kongre ile diğer kongre arasında geçen üç sene zarfında meydana koydukları topoğrafik ve kartoğrafik eserler hakkında bir rapor ihzarına davet olunmaları (her enstitü tarafından hazırlanacak olan birinci raporda, enstitünün teşekkülü anından kongrenin toplanacağı seneye kadar vücade getirdiği eserler heyeti umumiyesinin bir hülâsası bulunacaktır. Ondan sonraki raporlar halile sadece üçer senelik faaliyetlerinden bahsedeceklerdir).

İkinci komisyon — Tabii coğrafya komisyonudur. Bu şube 8 celse akt ve 68 komunikasyon münakaşa etmiştir. Bu komisyon beşerî coğrafya ko-

mısyonu ile beraber azaların en çok devam ettiği şube idi. İctimaların aktolunduğu coğrafya enstitüsünün büyük anfiteatrında ekser celselerde yer bulabilmenin hemen hemen imkânı yoktu. Bu içtimalar pek şiddetli münakaşalara sahne olmuştur; filhakika görüşülen meseleler, bugün tabii coğrafyacılara işgal eden meselerin daima ön safında bulunmuş olanlar idi: nehir ve bahri şahil taraçaları, Avrupada ve bilhassa Fransada, üçüncü zamanın tesviye satırları, normal itikâl ile karstik itikâlin birbirleri ile olan münasebetleri. Dünyanın en mütehassıs coğrafyacılara bu mühim meseleler hakkında fikirlerini şifahen söylemek fırsatını bulmuşlardır. Münakaşalar sadece Fransaya veya mutedil memleketlere müteallik mevzulara munhasır kalmamıştır. Kuru mevsimli medarî memleketler ile pek mütebariz kurak mevsime malik olmıyan sıcak memleketlerdeki itikâl modle'si dahi tetkik olunmuştur. Tetkik ve münakaşa olunan diğer meselelere gelince onlarda menşeleri berri olan olan eksibeler ve bunların tahtı zemin ve bugünkü iklim ile olan münasebetleri, nehirlerin birbirlerini müsadere ihtimal ve imkânları ve bunu tehir veya büsbütün mümkünsüz kılmak için alınması icabeden tedbirler, glasiye menşeli akarsular, debileri, rejmleri, glasiye itikâlinin kıymeti ve saire gibi meselelerdir. Nihayet iklimlere ait mevzular üzerinde de şiddetli münakaşalar yürütülmüştür: iklimî değişikliklerin tetkiki (bilhassa tarihî zamanlar esnasında), mahallî iklim nasıl tarif ve tetkik olunmalıdır.

Münakaşa edilen mevzular meyanında muhterem müderris ve arkadaşımız Mösyö Chaput'nun, Anadolu modle'sinin tekâmül ve inkişafı hakkındaki pekçok taktir olunan komünikasyonunu bilhassa zikretmek isterim. İşbu tetkikin hülâsasını, kongre azalarına tevzi olunan ve komisyonlarda münakaşa edilen 235 komünikasyonun hülâsalarını ihtiva eden kitabın 66, 67 inci sahifelerindedir.

Tabii coğrafya şubesi berveçhi ati temenniyatı izhar etmiştir:

«Eski itikâl satırlarının ittisamını kâğıt üzerinde irae için yapılan tecrübe ve sarfedilen gayretlerin çokluğunu ve bu kabil tecrübelerin pek bariz olan faydalarını ve fakat bu mesainin meydana getirilmesi hususunda kullanılan metodların başka başka olmasının bu baptaki travil'ların yekdiğerile mukayesesini müşkül kıldığını nazarı itibare alan şubemiz, itikâl satırlarının orta ve büyük mikyaslarda iraesini için lâzım gelen kaideleri tesbit etmek, üçüncü zamana ait tesviye satırlarını ve hatta daha eski fossil nim ovalarını sıhhatlı bir surette kartografiye edebilecek bir hale getirebilmek gayesile bu kabil satırlar üzerinde yapılacak tetkikleri teshil vazifesile mükellef beynelmilel bir komisyonun teşkili...»

Üçüncü komisyon — Biogéographie komisyonudur. Bu komisyon 3 celse akte ve 23 komünikasyon münakaşa etmiştir. Tetkik ve münakaşa olunan mesele: İsviçre orman vejetasyonunun yukarı hududu; iptidaî insanın coğrafi muhitini tetkik gayesile paleojeografik haritaları hazırlanması; mezru nebatat ve ehli hayvanat müstesna olmak üzere canlı mevcudatın yeryüzüne tevezzüünde insanın tesiri.

Bu şube tarafından izhar olunan temenniler: Dağların *peuplement* biolojik'i hakkında bir anket açmak için üç sene evvel teşekkül eden komisyonun mesaisine devamı ve bu mesaiye coğrafyacılardan, nebatatçı ve zoolog'ların daha devamlı bir surette iştirakinin temini; coğrafi noktai nazardan esasî bir nokta demek olan kat «étag» nosyonu hakkında, bu nosyonun daha açık ve daha sade bir lisanla ifade olunabilecek bir hale getirilebilmesini temin zımnında, mevcut ve yapılmakta olan anketin daha ziyade derinleştirilmesi; biolojik kümeler ve dağların üst katları hakkında yapılacak tetkiklerin, her massif veya dağlık grupta bütün grubun biolojik *peuplement*'i ile hem tabii olacak bir şekil ve ölçüde yürütülmesi; ve bu tetkiklerin muhtelif massifler beyninde mukayese fikir ve ruhunu taşıyan bir gaye dahilinde takibi ve ilerletilmesi.

Dördüncü komisyon — Beşerî coğrafya komisyonudur. Bu komisyon 8 celse akt ve 69 komünikasyon münakaşa etmiştir. Hiç bir komisyona bu derece çok travail yürütmemiştir. Bu tehacüm, beşerî coğrafyanın, coğrafya ailesi içinde edindiği mevkiin ne kadar mühim olduğunu gösterir. Bu şube dahi tabii coğrafya komisyonu misilli çok rağbet görmüştür. Komisyon celseleri ruznamesinin pek yüklü olmasından dolayı azalardan bir çoğu söz almaktan vaz ggeçmişlerdir. Kır meskeni meselesinin nasıl bir alâka uyandırdığını ve bu bapta yapılan birçok komünikasyonlara rağmen gelecek kongrenin (1934 Varşova) ruznamesine daha şimdiden ithal olduğunu biraz yokarıda zikretmiştim. Bu şümüllü ve mühim meseleden başka komisyonda daha birçok beşerî coğrafya meseleleri de görüşülmüş ve münakaşa edilmiştir. Sanayilerin yerleşmesi (*localisation*), bunların tevezzülerini idare eden coğrafi kanunlar, nakil vasıtalarının bu hususta icra eyledikleri tesirler, ve tezgâhı halindeki sanayilerin tetkiki, hali hazırdaki tevezzüleri, devam şansları; beldî toplanmalar (*agglomération*), bunların teşekkülü, tekâmülü, ittisai, amenajman plânları, urbanizm'in coğrafi şartları; medarî mintakalarda beşerî grupmanların tevezzüü, muhitin tesiri, bu tevezzüde elli senedenberi meşhut olan değişiklik, muvasala imkânlarının azami surette kolaylaşmasından mütevellit etnik tebeddülât ve hayat tarzları tebeddülü; Medarî mintakalarda sür'atlı nakil vasıtaları; - az yağmurlu yerlerde sun'î sulama; - seyrüsefer kabiliyeti ihdas ve elektrik enerjisi istihsali zımnında akarsularda yapılan ve yapılacak tadilat nazarı dikkate alınması lâzım gelen coğrafi ve bilhassa iktisadî şartlar (Avrupa ve bilhassa Fransada); nüfus kesafetinin iraesî tarzları.

Komishyn iki temenni izhar etmiştir: Birinci yukarıda görüldüğü veçüzere kır meskeni komisyonunun faaliyete devamıdır. Komisyonun şimdiye kadar olan mesaisi kendisine bir istikamet, veçhe aramak hususunda sarfolunan bir gayret gibi telâkki olunmaktadır; artık bundan sonra bu komisyonun mesaisinin daha sistematik bir tarzda olması lâzımdır. Kır meskeni hakkında anket açılmış olan memleketlerde tali komisyonlar kurulmalıdır. Ve gelecek 1934 kongresi toplanıncaya kadar, beynelmilel coğrafya ittihadı devamlı ve toplu taharriyatın umumî neticelere varabilmesi için, kır meskeni komisyonunun hiç olmazsa her sene toplanmasını

temin ve teshil etmelidir. İkinci temenni de şudur: Fazlai nüfus meselesinin (surpopulation) mahallî ve coğrafi şartlarla olan münasebetini tetkik için beynelmilel bir komisyon teşkili.

Beşinci komisyon—Tarihî coğrafya komisyonudur. Üç celse akt ve ondukuz komünikasyon münakaşa etmiştir. Komisyon kongre ruznamesinde (ruzname raporumda mezkûrdur) 6, 30, 31, 32 numaraları taşıyan mevzularla meşgul oamuş ve berveçhi ati temennileri izhar etmiştir: a. - adı Monumenta Europa cartographica olacak ve Avrupa kartografyasının tekâmülünü temin edici sıfatları haiz vesikaları ihtiva edecek olan bir neşir teşebbüsünü, beynedmilel coğrafya ittihadının himayesi altına alması; b - muhtelif memleketler, millî veya mevzii bir fayda arzeden eski haritaların fihristini, Monumenta Italix cartographica tipinde neşretmekte olduklarından beynelmilel coğrafya ittihadının bu neşriyatı da himayesi altına alması.

Altıncı komisyon — Bibloğrafya ve tedrisat komisyonudur. 2 celse akt ve 10 komünikasyon münakaşa etmiştir. Bu şubede iki nevi mesele görüşülmüştür. 1. — İlk ve orta tedrisatta coğrafya ve bilhassa umumî coğrafya tatbikatına verilecek mevki. Bu hususta şu temenni izhar olunmuştur: Umumî coğrafya tedrisatının, tam manasile pedagojik bir kıymet iktisap etmesi ancak bu tedrisata amelî coğrafya tatbikatı terfik edilmesile mümkündür. 1927 den 1931 senesine kadar bu tarzda yapılan tedrisat Fransa'da, Avrupa ve Amerikanın muhtelif memleketlerinde pek feyizli neticeler vermiştir (Belçikada, Birleşmiş Amerika Devletlerinde, Lehistanda, İsviçrede ve sairede). Binaenaleyh komisyonumuz ilk ve orta tedrisatta amelî coğrafya tatbikatına daima bir mevki ayrılmasını, ve bu tatbikatın hazırlanmış olduğu yerlerde yeniden ihyası veya hazfı düşünüldüğü mahallerde bundan vazgeçilmesini talep eder. (Bu hususta maarif vekâletine ayrıca bir rapor hazırlamaktayım) 2. — Bibloğrafya meselesi. Malûmdur ki millî birçok bibloğrafyalardan tamamile müstakil ve fransız coğrafyacıları cemiyeti tarafından neşrolunan «senelik umumî bir bibloğrafya» vardır, ve bu bibloğrafya gitgide beynelmilel bir karakter iktisap etmektedir. Bundan başka daha Kahire kongresinde (1925) Fransız coğrafyacıları cemiyeti ile Amerika ve İtalyan coğrafya cemiyetleri (American géographical Society, Comitato géographica italiano) arasında aktolunan itilâfın diğer memleketler coğrafya cemiyetlerine de teşmili temenni olunmuştur. İşte altıncı komisyon, coğrafi bibloğrafya hakkında Kahire kongresinin arzusunu yeniden izhar etmiş ve bunu atideki cümlelerle ifade etmiştir: «Kırkinci senesine basmış olan «Bibliographie géographique annuelle», muhtelif milletlerin coğrafi teşekküllerinin tahriri muavenetlerinden dolayı artık münhasıran bir Fransız eseri olmaktan çıkmıştır. Kongre bu neşriyata entrernasyonal daha bariz bir sıfat verebilmek için bu tahriri yardımların çoğalması ve şümullenmesi için ve bu beynelmilel teşriki mesaiyi teshil zımında bir himaye komitesi teşkili temennisini izhar eder.»

III. Fransa dahilinde ve Afrikayı şimalide yapılan coğrafi tefkik gezintileri.

Dördü kongreden evvel ve dördü sonra olmak üzere sekiz gezinti tertip edilmiştir. Bu gezintilerin yedisi yapılmış ve yalnız bir tanesi, Provence'a yapılacak olan seyahat, iştirak edenlerin bilâhare caymalarından dolayı terk olunmuştur. Darülfünun bütçesinde kongreler tahsisatının azlığı yüzünden evvelce iştirak edebileceğimi ümit ettiğim Paris - Rouen - Havre tetkik seyahatına maatteessüf katılamadım. Mamafih irae ettikleri ehemmiyetten dolayı yapılan gezintilerden kısaca bahsedeceğim. Bu gezintilerin herbiri, ziyaret olunan mıntakalara ait müteaddit eserleri ve mesailerile iştihar etmiş Fransız coğrafyacı ve jeologları tarafından sevk ve idare olunmuştur. Bundan başka her gezinti için de, gezilecek yerin bir rehberi telâkki olunabilecek, haritalı, resimli, krokili kitapçıklar hazırlanmış ve kongre azalarına diğer neşriyat (kongrecilere kırkı mütecaviz eser dağıtılmıştır) ile birlikte dağıtılmıştır. [1] Bu rehberciliklerin heyeti mecmuası her halde gezilen mıntakalara ait gayet kıymetli bir külliyyat serisi gibi telâkki olunabilir.

Kongreden evvel yapılan gezintiler

1-A işaretli gezinti Juraye ve Savoie Prealplerine yapılmıştır. Bu ge-

[1] Kongre azalarına dağıtılan eserlerin mühimleri:

1 — Fransız millî coğrafya komitesi tarafından neşredilmekte olan « Atlas de la France » in ciltli bir fasikülü;

2 — Hindi Çini merkez rasathanesi neşriyatından: Hindi Çini iklimi ve Çin denizi tayfunu (308 sahife)

3 — Fransa ordu coğrafya servisi neşriyatından topoğrafik ve kartografik mesai (1931 senesindeki vaziyet) (16 sahife, 8 levha)

4 — Hindi Çini meteoroloji neşriyatından: Hindi Çini meteoroloji atlası (42 sahife, 60 harita, kroki)

5 — Belçika kongosu jeoloji haritasının izahat fasikülü (Belçika müstemlekât nezareti neşriyatından)

6 — Fransanın Afrika müstemlekelerine ait 24 parça broşör (Coğrafi, iktisadi.

7 — 8 — 9 — Beynelmilel coğrafya ittihadı neşriyatından kırlar meskeni komisyonunun birinci, ikinci ve üçüncü raporları.

10 — Hattı istiva Fransız Afrikası kartografisi. Müellifi kaymakam Ed. de Martonne.

11 — Malgaş kartografisi panoraması (103 sahife). Müellifi kaymakam Ed. de Martonne.

12 — Madrit millî coğrafya cemiyeti neşriyatından: Las vlas Romans. Entre Asturica Augusta Y Bergido Flavio y la situaction probable de la guidad de interamnium Flavum. Müellifi beynelmilel coğrafya ittihadı reisi sanisi topuçu cenerali Severo Gomez Nunez.

13 — Kongreye gönderilen komünikasyonların hülâsalarını ihtiva eden broşör (120 sahife).

zintiyi Dijon darülfünunu profesörlerinden Mösyö Chabot ve Paris darülfünunu profesörlerinden Mösyö Cholley idare etmiş ve bu excursion'a ait rehberi Mösyö Chabot yazmıştır. (42 sahife, metin harici 2 levha). Seyahat on gün sürmüş ve 21 kişi iştirak etmiştir. Yeknazarda gezinti birbirile hiç münasebeti olmıyan iki mintakaya yapılmış gibi görünür. Hakikatte ise gezilen sahâ bugünkü Alplerin şimalinde uzanan plise aynı bir nahiye-dir. Jura plismanı ile Alp plismanının birbirile ne derecelere kadar müşabehet irae ettikleri ise jeologların malûmudur. Hatta her iki plismanın gelip birleştiği la Grande Chartreuse de iki plismanı birbirinden fark ve temyiz oldukça müşküldür. Bu gezinti esnasıda birçok tabii coğrafya meseleri de ortaya atılmıştır. Aynı zamanda münakaşalarda hayat tarzı ve sanayi dahi mühim yerler işgal etmiştir.

2-A işaretli gezinti **Massif central'in Cenubunda** yapılmıştır. Bu tetkik seyahatını Strasbourg darülfünunu coğrafya müderrisi M. H. Baulig idare etmiş ve gezintiye ait broşürü de yine mumailiyh yazmıştır. (26 sahife, metin harici bir kroki). Bu gezinti daha ziyade Mösyö Baulig'in Plateau Central hakkında yazdığı mühim eserde ileri sürülmüş mütalâa ve fikirlerin (Le Plateau Central de la France, Etude morphologique) arazi üzerinde tatbikatı ve denenmesi idi. Gévaudan yüksek yaylalarından başlayan seyahat Puy de nihayet bulmuş ve yedi gün sürmüştür. Seyahata kırk kişi iştirak etmiştir.

3-A işaretli gezinti **Auvergne'ye** yapılmıştır. Plateau Central'ın diğer bir mintakasına yapılan bir ekskursion'dur. Ve bunu Clermont-Ferrand darülfünunu coğrafya profesörü Ph. Arbos idare etmiş ve bu seyahata ait ehberi de mumailiyeh yazmıştır. (32 sahife). Fılvaki gezilen bu mintaka Mösyö Arbos'un da pek hkalı olarak işaret ettiği gibi tabii bir vahdet irae eden bir yer değildir. Fakat massifin bu kısmını yerinden oynatmış ve Auvergne tepeleri (horst)larını müthiş bir lâv terakümatı altında birkamış olan dislokasyonların doğurduğu dağ ve ovalardan mürekkep bir heyeti umumiye-dir. Bu seyahat altı gün sürmüş ve bu gezintiye 24 kişi iştirak etmiştir.

4-A işaretli gezinti **Dauphiné Alplerine** olmuştur. Bu gezintiyi Grenoble darülfünunu profesörlerinden Mösyö J. Blache idare etmiş ve Polytechnique enstitüsünde profesör Mösyö M. Parde de kendisine yardım etmiştir. Bu seyahata ait broşür (64) sahife) her iki profesör tarafından yazılmıştır. Bu excursionda Grenoble, Le Grésivaudan, Lans dağları, Le Vercors, Chartreuse masifi, Garbın cuesta'ları, aşağı Drac, Vizille havzası, Oisans, Yukarı Romanche, Le Queyras, Briançon, Le Gapençais gezilmiştir. Bu bir haftalık Dauphiné seyahatı esnasında tabii veya iktasdi ve beşeri coğrafya meseleleri aynı ehemmiyetle tetkik haddisine alınmış ve seyahata 20 kişi iştirak etmiştir.

Kongradan sonra yapılan gezintiler

1-B işaretli gezinti tamamen iktisadi ve beşeri coğrafya meselerini tetkik eden bir gezintidir. **Île de France'ın** Garbına ve **Normandiyaya** (daha

doğrusu Paristen Pontiose'a, Bauvais'ye Rouen'a ve Havre'a) yapılan bu seyahata Paris. darülfünunun begeri coğrafya profesoru muhterem hocam Mosyo A. Demangeon riyaset etmiştir. Bu gezinti için icabeden rehberi de (63 sahife, Rouen şehrinin metin harici bir kadim **plânı**) yine Mosyo, Demangeon yazmıştır. M. Demangeon bu derce küçük bir saha iizerinde mevzii bu kadar çok hususî sıfatlar (indivudailité)a tesadüf etmek pek nadirdir diyor. Seine ile Oise arasında Paris; Epte ile Oise arasında Fransa Vexin'i; Chelle memleketi; Brey memleketi; Norman Vesin'i; Caux memleketi, Seine geniş vadisi. Bütün bu diyarların kendilerine mahsus şahsiyetleri, çehreleri vardır.

Tabiatile bu rejional tenevviie, çeşite ekseriya zıraî ekonomi ve kır meskeni çeşitleri tekabiil etmektedir. Nisbeten dar diyebileceğimiz bu sahada arazi rejimlerinin (büyük, orta, küçük mülkiyet) bütün şekillerini, **toprağı** kiralamanın her türlü tarzını ve her tip işletmeyi miitenaviben görmekteyiz. Mösyö Demangeon tetkik esnasında tarihi tekamiil ve nakil çarelerinin inkişafının, tetkik olunan sahada merkezi Paris olmak iizere nasıl bir miinasebetler ve muvasalalar şebekesi yarattığını da izah etmiştir. Ta Yukari Normandiyanın müntehasında bile Parisin kuvvetli cazibesinin izlerini gorebiliriz. Rouen, merkezin bir ileri limanıdır. Büyük bir deniz limanı olan Havre bile iç memlekete, Paris'e bakar. Seyahat **beş** gün sürmüş ve 23 kişi iştirak etmiştir.

2-B işaretli gezinti Seine ve Somme vadilerine ve **Fransanın Şimal** sahiline yapılmıştır. Seine vadisine yapılan gezintiyi Dijon darülfünunu jeoloji ve jeomorfoloji ve hali hazirda darülfünunumuz coğrafya müderrisi profesör Mosyo E. Chaput ve Somme vadisile Boulougne dan Calais'ye kadar Simal sahiline ypaılan tetkikatı ise Strasbourg darülfünunu mesai şefi Mosyo A. Briquet idare etmişlerdir. Bu üç saha için icabeden rehber de aynı profesörler taraflndan tertip olunmuştur. (52 sahife). M. Chaput meslekdaşlarına Seine vadisinin en müfit gördüğü üç kısmını Seine ve Marne sularının mültekasma civar Paris mıntakasını, Elbeuf ile Rouen beynindeki Paris havzasını ve Jumieges ile Caudebec-en-Caux arasındaki Paris mıntakasını gezdirmiş ve kendilerine Seine nehrinin taraçaları hakkında yaptığı taharriyatın neticelerini bildirmigtir. Bu izahat pek şiddetli münakaşalara sebebiyet vermiştir. Mösyö A. Briquet meslektaşlarını evvelâ Amiens'den Abbeville kadar Somme vadisinde ve badehu denize kadar Pikardia bahri ovasında ve Canche'a kadar sahil iizerinde gezdirmişti. Bu seyahat sekiz gün sürmüştür ve 22 kişi iştirak etmiştir.

3-B işaretli gezinti biraz yukarıda da soyledigimiz vechiizere yapılamamıştır. Rhodanya ve **sahil** Provence'larına yapılacak olan bu seyahatı Aix-Marsilya dariilfununu profesorii. E. Benevent idare edecekti. Mamafih seyahat için icabeden ve M. Bénévent tarafından tertip edilmiş bulunan rehber yazılmış ve azalara dağıtılmıştır. Bu seyahatın yapılamamış olmasına ne kadar teessiif olunsu azdır. Mamafih rehberde profesör Mosyo Paul Masson tarafından Marsilya için yazılmış olan iktisadi tetkik pek miihim ve kiymetlidir.

4-B işaretli seyahat Cezayir ve Cezayir çölüne yapılmıştır. Seyahatı Paris darülfünunu Şimalî Afrika coğrafya müderrisi hocam muhterem Mösyö Augustin Bernard ve Cezayir darülfünunu chargé de cours'u Mösyö Lar-naude idare etmişlerdir. Excursion için icabeden rehber, seyahatı idare eden aynı zatlar tarafından hazırlanmıştır. (46 sahife, metin harici dört lavha) Fransa harici yapılan bu seyahat en çok muvaffakiyet kazanan seyahatlardan biri olmuştur. Cezayir şehrinin ziyaretile başlanan (şehri Mösyö R. Lespes gezdirmiştir) bu seyahatta sırasile Sahel, Mitidja, Djur-jura Kabylî'si, Biban silsileleri, Setif, Constantın ovaları, Biskra ile Bat-na arasında Sahra Préatlasları, Rir ve Touggourt'un oued'leri, badehu Gar-daia, Mzab, Laghouat sahası gezilmiştir. Çölden Cezayir şehrine dönüş ise Ouled Nail memleketi, Cenuba ve Akdenize giden suların bölündüğü Zah-rez mintakası, Boghar, Medaia yaylâsı ve Blida tarikile olmuştur. Bu gü-zel seyahat on üç gün sürmüş ve buna 19 kişi iştirak etmiştir.

Netice

Şüphesiz ki, kongrenin en canlı kısmını komisyon mesailerı ile ilmi gezintiler teşkil etmiştir. Gezintilerden hiç olmazsa birine neden iştirak edemediğimi arz etmiştim. Komisyonlara gelince her altı komisyon celselerini aynı gün ve aynı saatlarda aktetmiş olduklarından halile ve maatteessüf benim için ancak bir komisyonun faaliyetine devamlı bir surette iştirak mümkün olabilmıştır. Bütün coğrafya âlemini işgal eden bu kabil mühim meselelerin, dünyanın en meşhur coğrafya ve jeoloji müte-hassısları huzurunda münakaşası imkânı ve bunda hazır bulunabilmek ne umulmaz bir fırsattır. Doğrudan doğruya kendi şubelerini alâkadar eden bir münakaşayı takip eden bir coğrafyacı yine kendisini bu defa bilvasıta ve fakat hayatî bir surette alâkadar eden diğer bir meselenin münakaşasında -her iki münakaşa aynı saatte ayrı ayrı amfiteatrlarda cereyan ettiğinden- bulunamamaktan kim bilir ne kadar üzölmüştür. Ancak, topu topu otuz celsede (235) komünikasyonunun münakaşası zarurî idi. Ya ruznamedeki mevzuları pek çok daratmalı veya kongre müddetini uzatmalı. Bütün temayül, kiincisinin imkânı maddisi olamadığından dolayı, birinci şeklin kabulü lehindedir. Ruznameye ancak ilmi aktüalite irae eden mevzular alınır ise belki komisyon saatlarının birbirleri ile çarpışması zarureti kısmen olsun izale ve bu suretle bir kişinin müteaddit komisyonlar faaliyetine iştiraki temin edilmiş olur.

Harpten sonra kurulan kongrelerin en kalabalığı olan Paris kongresi hakkındaki raporumu bitirmeden evvel tamamilen samimî olan berveçhi ati kanaatlarımı da izhar etmek isterim. Harpten sonra harsî beynelmilel teşriki mesai fikri almış yürümüş ve dünyanın her tarafında pek harareti taraftarlar bulmuştur. Hatta Mösyö Bowman (Amerika coğrafya cemiyeti reisi ve Ant dağlarını en iyi tanıyan coğrafyacı) Yeni Dünya adlı siyasî coğrafyasının mukaddemesinde dünya harpten yaralı çıkmıştır, bu yaralara pansman yapmak ve bunları sarmak lâzımdır, bu pansmanı ve bu sarmayı ancak beynelmilel harsî teşriki mesailer yapabilir diyor.

İşte bu kabil fikirlerin mahsulü olmak üzere 1920 temmuzunda «beynelmilel ilmî taharriyat meclisi» teşekkül etmiştir. Ve yine bu meclisin peykleri olmak üzere bir takım ilmî beynelmilel ittihatlar doğmuştur. İşte 1924 denberi coğrafya kongrelerini nezareti altına alan ve bugün 25 devletin dahil bulunduğu ve 1922 haziranında teşekkül eden «beynelmilel coğrafya ittihadı»da bu peyklerden biridir. Maarif vekâletimizin tamamilen ilmî ve beynelmilel mahiyette olan bu kabil harsî teşekküllere daima büyük bir alâka gösterdiğini biliyorum. Binaenaleyh hükümetimizin bu nevi ilmî ittihatlara biran evvel girmek arzusunu izhar edeceği hakkındaki ümidin çok kuvvetlidir. Diğer taraftan artık memleketimizde de ilmî coğrafya telâk-kilerini yayacak ve bu ilim ile ciddî olarak uğraşılmalı bir araya toplayacak teşekküllerin kurulması zamanı da gelmiştir.

15 2 inci teşrin 1931

A. Macit
